

TUDOR VLADIMIRESCU IN VIZIUNEA CONTEMPORANILOR

de CONSTANTIN ȘERBAN

Tudor Vladimirescu, comandantul de panduri olteni, Tudor slugerul, Tudor conducătorul Adunării Norodului, cel căruia în 1821 toți boierii, negustorii, slujbașii, ostașii și oamenii de rând i se adresau numindu-l „Domnul Tudor“, este una din personalitățile istorice marcante ale poporului nostru despre care s-a scris și încă se va mai scrie de câte ori vor fi evocate evenimentele epocale de acum un secol și jumătate, numite de specialiști, când revoluția lui Tudor, când răscoala țărănească sau populară sau a poporului din 1821, când mișcarea revoluționară condusă de Tudor. Amintirea lui dăinuie de mai multe generații în conștiința poporului român și faptele sale, care au zdruncinat din temelii regimul fanariot, au premers cu o intuiție fără seamăn evenimentele revoluționare din 1848, Unirea Principatelor în 1859, cîștigarea independenței de stat în 1877 și eliberarea totală de exploatare din zilele noastre.

De cele mai multe ori apariția pe arena istoriei a unui conducător care însufletește masele largi populare și se confundă cu aspirațiile lor de luptă pentru dreptate socială, cum a făcut-o Tudor Vladimirescu, este încadrată în frământatele evenimente în care acesta trăiește și nu-și precupește talentul, energia și puterea de muncă pentru triumful ideilor sale mărețe. De aceea, ca și multe alte figuri de seamă ale poporului român, Tudor Vladimirescu a fost o personalitate istorică¹, care prin ideile și faptele sale a trezit un deosebit interes în rîndul contemporanilor săi din țară și de peste hotare. În optica intimilor săi, a colaboratorilor săi, înainte de 1821 și în timpul mișcării revoluționare pe care a condus-o, dar și a adversarilor săi, figura lui capătă, prin mărturiile păstrate, proporții nebănuite și în parte necunoscute chiar în zilele noastre, cu toate amplele cercetări cu caracter biografic întreprinse de specialiști.

În majoritatea cazurilor, biografia lui Tudor Vladimirescu îl încadrează

---

¹ A. Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă din Țările românești 1821-1822*, București, 1945, p. 86-91.

armonios pe acesta în evenimentele militare și politice de acum un secol și jumătate, dar acordă o mai mare atenție faptelor sale decât personalității sale. Așa de exemplu, puțini sînt aceia care au întîlnit în aceste lucrări o prezentare a portretului său fizic și moral așa cum ni l-au consemnat contemporanii săi. Bineînțeles că în multe cazuri aceste aprecieri sînt uneori subiective și numai o profundă analiză a lor ne permite să ne apropiem cît mai mult de adevăr. După I. P. Liprandi, un ofițer rus care a urmărit îndeaproape evenimentele din 1821, Tudor este înzestrat cu „o bună și sănătoasă judecată“, abil, tenace și îndrăzneț în faptele sale, fapt pentru care se bucura de un devotament nemărginit în rîndul pandurilor, pentru care se dovedise un vajnic apărător al drepturilor lor². Același, amintind impresia pe care o făcuse proclamația de la Padeș asupra țăranilor, ține să sublinieze calitățile sale morale prin cuvintele: „Nu mi s-a întîmplat să întîlnesc un răscolitor atît de puternic al miștilor neluminate încă de nici o umbră a culturii, adresîndu-se numai simțămintelor lor...“³. Dirzenia în caracterul său este subliniată de martori oculari, ca secretarul francez F. G. Laurençon⁴, iar aprecierea lui Chiriac Popescu, unul din căpitanii săi, completează acest portret moral prin cuvintele: „el era un om al războiului, îndrăzneț și tot foc, puțin la vorbă și voinic la inimă și la suflet, nelemnos, cu multă minte sănătoasă și curaj“⁵.

La acestea credem că se pot adăuga și aprecierile lui Ștefan Scarlat Dăscălescu, secretar de cancelar, care a reținut faptul că Tudor era „un om greu la fire“; totuși, în același timp vedea a fi „un om de inimă, hotărîtor și ambițios“, avînd vorba repede și „limba prea liberă necruțînd pe nimeni“ și lovind în toți funcționarii necinstiți fără osebire⁶, aprecieri întru totul de acord cu acelea ale lui Zilot românul care spune „cu adevărat avea omul duh firesc și vorba lui puțină și întotdeauna pe gînduri și cînd îl frigea cărbunele ce-l avea ascuns în inimă scăpa cîte o vorbă desperată asupra tiraniei“⁷.

Adesea, contemporanii săi au căutat să surprindă și nivelul său de cultură pe care numai în puține cazuri l-au intuit la adevărata sa valoare.

² *Documente privind istoria României. Răscola din 1821*, Edit. Academiei, București, 1962, vol. V, p. 268 (Mai departe această colecție va fi citată *DIR*, *Răscola din 1821*).

³ *Ibidem*, p. 270, nota 2.

⁴ F. G. Laurençon, *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris, 1822, p. 115.

⁵ N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, p. 198.

⁶ N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea sec. XIX: Ștefan Scarlat Dăscălescu*, București, 1932, p. 51.

⁷ *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, vol. VI, 1891, p. 115.

După mărturiile unor colaboratori apropiați, acesta ar fi învățat scrisul și cititul de la preotul din sat, apoi și-ar fi completat învățătura la Craiova pe cheltuiala boierului N. Glogoveanu, de unde s-a întors cu știința limbii grecești, „un cărturar foarte deștept” — cum spune unul din aceștia⁸. De aceea, același Ștefan Scarlat Dăscălescu găsește că Tudor Vladimirescu știa să scrie „bine românește că avea un spirit natural” și o practică în mai multe domenii de activitate⁹. În schimb, unii ca I. P. Liprandi, dezinformați, afirmă că fostul sluger, deși nu avea nici un fel de cultură, totuși poseda un „limbaj simplu și o expunere concisă a argumentelor sale”¹⁰. Și Mihai Cioranu apreciază, pe nedrept, că Tudor ar fi fost lipsit de învățătură, dar recunoaște cu alt prilej că acesta avea ample cunoștințe despre politica generală a vremii¹¹.

La aceste declarații ale unor contemporani, credem că se cuvine o explicație, menită să stabilească adevăratul nivel de cultură al fostului comandant de panduri. În concepția vremii, cultura sau învățătura înaltă însemna absolvirea vreunei școli superioare, cum era aceea de la Sf. Sava din București, unde se învățau limbile clasice și moderne, teologia, științele exacte, gramatica și prosodia. Dar faptele ni-l arată pe Tudor Vladimirescu ca pe un om cu învățătură, care știa nu numai să scrie înflăcărate proclamații și scrisori cu caracter politic diplomatic și comercial, care știa să vorbească și să scrie nu numai românește, dar să cunoască și limbile greacă, germană, rusă și turcă, care se informa direct din presa străină a vremii. Un întim de-al său, Nicolae Stoica din Mehadia, ni-l prezintă pe slugerul Tudor cititor de gazete străine, de calendare și istorie românească. Acolo la Mehadia, unde stă câte o dată luni de zile pentru îngrijirea sănătății la băile din localitate, Tudor Vladimirescu discută cu prietenul său Nicolae Stoica probleme politice europene la ordinea zilei¹².

Dar, mai mult, este bine cunoscută călătoria sa la Viena în zilele când în capitala Austriei se țineau lucrările Congresului de nivel european, menit să pună o nouă ordine politică pe continent după căderea lui Napoleon Bonaparte, despre care Tudor își formase o opinie personală, mergând pînă la admirație față de fostul împărat al Franței, opinie descoperită printr-o hîrtiile familiei Glogoveanu, din păcate azi pierdute. Printre aceste opinii ar mai fi

⁸ A. Oțetea, *op. cit.*, p. 74.

⁹ N. Iorga, *Un cugetător politic ...*, p. 54.

¹⁰ *DIR, Răscoala din 1821*, vol. V, p. 284.

¹¹ N. Iorga, *Izvoarele contemporane ...*, p. 269.

¹² Nicolae Stoica din Hașeg, „Cronica Banatului”, București, 1969, p. 304.

fost și acelea relativ la revoluția din Franța din 1789 și la cercurile socialiste din Viena, pe care le frecvența și din alte părți ale Europei¹³.

Desigur că este util să cunoaștem și opiniile unor *boieri* din acea vreme despre Tudor Vladimirescu și mișcarea revoluționară pe care a condus-o. Documentele și articolele publicate pînă în prezent, au dovedit în general o atitudine potrivnică a acestora față de Tudor, indiferent dacă a fost sau nu mărturisită. Dar ceea ce ni se pare interesant și reflectă totodată „adevăratele” lor sentimente față de pandurul din Oltenia, ridicat la luptă pentru dreptate socială, este transformarea cameleonică constatată în împrejurări deosebite, în declarațiile și corespondența lor.

În ianuarie 1821, cînd Tudor Vladimirescu răspîndește în masa țăranilor olteni proclamația de la Padeș, boierii din București la adăpost de primejdia care-i amenința, la o depărtare de peste 300 km, îl denunță pe acesta ca pe un „turburător și amestecător de liniștea locuitorilor”¹⁴. La începutul lunii februarie, cînd acesta ajunsese la mănăstirea Strehăia și-și aduna oastea de panduri, aceiași boieri îl numesc în continuare „răufăcător, căpetenie de rălhari, răzvrătit și apostat”¹⁵, iar la sfîrșitul aceleiași luni, cînd fostul sluger își concentrase armata și începuse să fortifice unele mănăstiri din Oltenia, atitudinea lor devine deodată conciliană, ajungînd a-i spune „slugerul Tudor”¹⁶. În fine, după ce trece Oltul și se apropie de București, aceiași boieri, uitînd parcă de trecut, nu numai că motivează mișcarea sa revoluționară ca fiind „de trebuința obștei norodului”, dar îl și cheamă să salveze țara de răutăți, numindu-l, după intrarea în capitala Țării Românești „domnul Tudor”. Acest limbaj, cu conținut politic diferit, din corespondența boierilor din București cu conducătorul Adunării Norodului, amintește în mod foarte sugestiv atitudinea schimbătoare și nesinceră totodată a presei franceze controlată de Bourboni, față de Napoleon Bonaparté, care în primăvara lui 1815 părăsise prin surprindere insula Elba și se îndrepta spre Paris în fruntea soldaților săi devotați. La început, în coloanele presei el este numit „hidră și căpcaun”, iar apoi, rînd pe rînd „uzurpator”, „Bonaparté”, „Napoleon”, iar la intrarea în Paris „Majestatea sa”; și aceasta în numai trei săptămîni¹⁷.

Este interesant de știut și părerea *reprezentanților diplomatici* ai vremii despre Tudor Vladimirescu și mișcarea sa revoluționară și în acest sens ne

¹³ S. Știrbu, *Răscoala din 1821 și legăturile ei cu evenimentele internaționale*, București, 1956, p. 448—449.

¹⁴ *DIR, Răscoala din 1821*, vol. I, p. 213.

¹⁵ *Ibidem*, p. 221, 227, 233, 239, 240, 247, 249.

¹⁶ *Ibidem*, p. 261, 287.

¹⁷ E. Tarle, *Napoleon, Moscova*, 1958, p. 505.

referim mai întâi la consulii străini din București și Iași, la ambasadorii marilor puteri din Constantinopol și alte capitale europene, în fine, la șefii diplomației din marile metropole europene. Desigur că știrile pe care și le procurau consulii străini din București și Iași sînt cele mai sigure, mai ales că aceștia erau foarte bine informați printr-un personal auxiliar specializat. La rîndul lor, acești consulii informau pe miniștrii lor de externe și pe ambasadorii lor din Constantinopol. Aceștia din urmă însă își mai procurau știri despre Tudor Vladimirescu și mișcarea revoluționară condusă de acesta și prin agenții informatori direcți ai guvernatorului otoman, aflați în acea vreme fie în unele orașe și porturi ale Țării Românești și Moldovei, fie în cetățile și porturile turcești de la Dunăre și Marea Neagră. Nu este mai puțin adevărat că guvernul otoman putea fi informat în același timp prin diferite ziare europene care ajungeau și la Constantinopol.

În optica consulilor străini din București, personalitatea lui Tudor Vladimirescu a avut la început trăsături nesigure, un contur vag al adevăratei realități, iar dintre toți aceștia se pare că reprezentantul Austriei avea toate motivele să se considere desrul de bine informat. Facem această afirmație gîndindu-ne nu numai la faptul că la București, consulul Austriei, avea în acea vreme cea mai bogată rețea de agenți informatori în rîndul sudiiților ca și al autorităților din toate categoriile și clasele sociale, ci și ținînd seama că pe teritoriul Țării Românești ca și al Moldovei, Austria avea subconsuli și staroști de sudiiți la Iași, Galați, Focșani, Craiova, Ploiești și Tg. Jiu. Știrile procurate de agenții consulului austriac din aceste localități erau strînse la București, verificate, confruntate, pentru ca apoi informația cea mai apropiată de adevăr, inclusă într-un raport oficial, să plece la Viena și Constantinopol. Mai mult chiar, în momentul cînd reprezentanții consulari ai marilor puteri europene părăsesc în marea lor majoritate Bucureștii, singurul reprezentant străin care continuă să prezinte interesele vreunei puteri străine în capitala Țării Românești, va fi tot acela al Austriei; ne referim la cancelarul Udrițki.

Așadar, care era optica acestor diplomați străini despre Tudor Vladimirescu? Consulul general al Austriei, Fleischhagl von Hakenau era astfel informat la 1 februarie 1821 de către starostele agenției de la Tg. Jiu, Johann von Sallamon și anume că în Oltenia „un oarecare“ (ein gewisser) Tudor s-a răzvrătit împotriva autorităților¹⁸, apoi rînd pe rînd, din raport în raport, consulul general al Austriei afla că Tudor se mai numește și „Wladimirescu“, că are titlul de „sluđer“, că a fost ofițer în armata rusă¹⁹.

¹⁸ Doc. Hurmuzachi, Serie nouă, vol. III, p. 58.

¹⁹ *Ibidem*, p. 60.

În fine, la 27 febr. 1821, același îl califica pe Tudor drept șeful insurgenților din Oltenia²⁰. Transmise în Transilvania, aceste știri au fost ulterior amplificate cu acelea provenite de la autoritățile militare și vamale de la frontiera dintre Țara Românească și Transilvania.

În aceeași vreme, pentru consulul Franței, Pagé, la 17 febr. 1821, Tudor Vladimirescu este un „oarecare rebel“, „un certain rebel“, părere pe care acesta și-o menține și la începutul lunii martie — când știrile încep să se amplifice și Tudor Vladimirescu începe să fie cunoscut ca un „fost ofițer în armata rusă, care a comandat unități de panduri, sau ca un fost mic boier“²¹.

Totuși, cel mai informat despre acțiunea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu avea să fie consulul general al Rusiei, Alex. Pini, despre care se știe că a avut relații politice cu acesta și înainte de izbucnirea răscoalei în Oltenia. De la acesta s-a păstrat pe de o parte, corespondența sa cu boierii divanului, iar pe de alta rapoartele sale cu guvernul din St. Petersburg, cu autoritățile militare rusești și cu ambasadorul Rusiei la Constantinopol. Din ele reiese că acțiunea lui Tudor Vladimirescu, care a răsculat populația din Oltenia și care ducea tratative cu boierii divanului, era pe deplin justificată, și anume, că el lupta pentru a i se restitui poporului tot ce-i fusese jefuit. Mai mult chiar, consulul rus Pini era convins, la început, că poporul răsculat de Tudor Vladimirescu dorea restaurarea „unei orînduiei mai temelnice pentru a i se asigura proprietatea“²². Dar și în optica consulului rus Pini, imaginea personalității lui Tudor Vladimirescu cunoaște o schimbare, și anume, după primirea dezavuării mișcării revoluționare de către țarul Alexandru I. De vreme ce pînă atunci mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu era recunoscută ca legală, din acel moment el își schimbă părerea și-l privește ca pe un răzvrătit, ca un amăgitor de norod și turburător obștiei. „Nu pot privi mișcarea sa — spune el — într-altfel decît un sfîrșit de rezvolnică turburare și fiind de hrăpire“²³.

Așadar, era explicabil ca pe baza acestor informații parvenite prin curieri la Constantinopol, figura lui Tudor Vladimirescu să poarte pecetea unui *răzvrătit*, cu toate intervențiile sale de a justifica legalitatea acțiunii sale antifanariote. Astfel, la începutul lui martie în cercurile diplomatice din Constantinopol, Tudor Vladimirescu este cunoscut a fi un „oarecare român care a servit în armata rusă“, care dispune „de puțină avere“, iar

²⁰ *Doc. Hurmuzachi*, Serie nouă, vol. II, p. 618.

²¹ *Ibidem*, vol. XVI, p. 1033—1034.

²² *DIR, Răscoala din 1821*, vol. I, p. 271.

²³ *Ibidem*, p. 283.

după o lună — în aprilie — când începuse să fie considerat și „rebel“, se rî ai știe despre el că ar purta titlul de „locotenent general“. Această ultimă apreciere este în legătură cu activitatea politică și administrativă a lui Tudor Vladimirescu la București, în capitala Țării Românești, unde timp de 56 zile a îndeplinit atribuțiile unui principe propriu-zis. Dar, de vreme ce recunoașterea lui oficială nu fusese acceptată de guvernul otoman, el era considerat în cercurile politice din capitala imperiului, ca un loțiitor al puterii suzerane, cu titlul de „locotenent general“²⁴.

În fine, se pune întrebarea: care era ecoul răscoalei lui Tudor Vladimirescu în rîndul populației din București formată din categorii, pături și clase sociale diferite? Relativ la poziția boierimii mari și mici — cea care avea un rol conducător în administrația Țării Românești, s-a văzut nestatornicia sentimentelor ei, foarte schimbătoare și în deplină concordanță cu desfășurarea evenimentelor. Pe măsură ce primejdia împotriva ei se aproia de capitala țării, ea era obligată să facă loc altor sentimente, să accepte de nevoie, noua administrație impusă de ridicarea Adunării norodului. Dar majoritatea mării boierimi a preferat exilul la Brașov și Sibiu, în capitala Țării Românești rămînînd numai cei care aveau să trateze cu turcii înăbușirea sîngeroasă a mișcării revoluționare.

În acea vreme, populația Bucureștilor era formată dintr-un mare număr de negustori, meșteșugari, funcționari atașați mai mult sau mai puțin prin diferite legături cu vechea administrație fanariotă. Dacă este explicabil să auzim pe un Gr. Andronescu, mic boier din București, că-l consideră pe Tudor Vladimirescu un „apostat“ la început, apoi „un zavergiu“²⁵, este semnificativ că pentru un oarecare meșteșugar blănar, Ioan Dobrescu, care și-a însemnat impresiile sale privind aceste evenimente, Tudor Vladimirescu nu apare decît ca o necesitate în viața politică a statului. Pentru el, Tudor are un rang boieresc, este „sluger“, de fel oltean, din județul Jiului care adună mulțimea de panduri și sîrbi, care face zapt (adică pune stăpînire) în două județe „să fie el cap lor“, că „oblăduiește“ (adică administrează) cele două județe, Gorj și Mehedinți, unde scade dajdia „mai ușor“ după vechiul obicei. În această optică, acțiunea lui Tudor Vladimirescu este justificată în ochii micului orășean din București. Apoi arată cum Tudor Vladimirescu unește cu dînsul pe *ticăloși* (adică pe sărmani, pe cei săraci) și „cu arme“ se ridică asupra boierilor țării și că emisarii boierilor din Bucu-

²⁴ A. Oțetea, *Contribution à la Question d'Orient*, București, 1930, p. 331.

²⁵ I. Corfus, *Însemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 83, 98.

rești, trimiși fie să trateze cu el, fie să-l prindă, au trecut toți de partea lui, „s-au făcut tot una“²⁶.

Mai târziu, povestind evenimentele din martie pînă în mai, cînt Tudor Vladimirescu a stat în București, cojocarul bucureștean dă amănunte interesante despre măsurile politice și administrative luate de acela care acum se intitula domn, „și pune tîla de domn“, care ținea divan la Cotroceni, care avea o curte a sa ca un domn care orînduise ispravnici prin județe, care impusese la bir și pe preoți și mănăstirile cele mari și pe boieri „să dea înștecăre după puterea sa“, lucru nemanîntîlnit pînă atunci²⁷.

În toate aceste relatări, Tudor Vladimirescu îi apare acestui martor ocular ca o personalitate politică și militară. El subliniază măsurile militare luate de Tudor la Cotroceni la vestea trecerii Dunării de către turci și retragerea strategică efectuată de aceștia cînd străjile i-au anunțat înaintarea armatei otomane către București, pînă la Tînganu (deci la 10—15 km de-părtare de oraș):

Contemporanii conducătorului Adunării norodului s-au străduit să lase urmașilor lor amănunte relativ și la portretul său fizic. O imagine mai puțin reușită s-a păstrat în amintirea multor generații prin tabloul votiv de la biserica din Prejna și abia de la sfîrșitul secolului trecut, prin cunoscuta pictură a lui Teodor Aman pentru a cărei realizare s-au făcut investigații personale printre foștii colaboratori ai lui Tudor. Totuși, nu este lipsit de semnificație acel interesant portret literar aflat în însemnările memoriale ale lui Ștefan Scarlat Dăscălescu.

Potrivit spuselor sale, Tudor Vladimirescu era „un om de statură mai înalt decît de mijloc, talia bine proporționată, fața blondă, mustața galbenă, părul castaniu, obrazul mai mult rotund decît oval, nici prea durduliu, nici slab cu o mică bărbie, om nu urît. Sta drept pașoș — continuă el — vorba bună răstită și după facultatea lui destul de elocventă, aier de comandant“²⁸.

Portretul acesta moral și fizic nu poate fi completat dacă nu știm care era opinia contemporanilor săi despre el și despre mișcarea sa revoluționară.

Spre deosebire de alte fapte istorice din trecutul poporului român, evenimentele epocale din 1821 au avut un larg ecou nu numai în Țările Române, dar și dincolo de hotarele lor, de vreme ce această mișcare revoluționară era considerată de aceeași valoare cu acelea care izbuoniseră în acea vreme în Italia, în Spania înăbușite sîngeros de trupele Sfintei Alianțe. În

²⁶ I. Corfus, *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu (1802—1830)*, în *Studii și articole de istorie*, VIII, 1966, p. 349—350.

²⁷ *Ibidem*, p. 351.

²⁸ N. Iorga, *Un cugetător politic ...*, p. 51.

lipsa unei prese locale, știrile din Țara Românească despre mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu s-au răpîndit aproape pe tot continentul, fie prin corespondența particulară a negustorilor și boierilor, fie prin aceea a trimișilor ziarelor din diferite metropole și orașe europene — ca de exemplu: Paris, Londra, Viena, Frankfurt, Roma, Augsburg, Lemberg, Genova, Torino, Napoli, Odesa, Hamburg, Varșovia, Buda, Constantinopol, St. Petersburg. E drept că aceste știri, în condițiile mijloacelor de comunicație din acea vreme ajungeau cu o mare întârziere de la producerea lor, dar totuși ajungeau și umpleau coloanele diferitelor ziare europene. Astfel, primele vești despre izbucnirea răscoalei în Oltenia ajunseseră la 19 februarie la Sibiu în Transilvania, la 12 martie la Viena și la 23 martie la Paris, iar sosirea lui Tudor la Bolintin produsă la 16 martie era cunoscută la Viena la 23 aprilie, la Paris la 7 mai și la Londra la 8 mai. În fine, despre moartea lui Tudor întîmplată la 26—27 mai s-a aflat la Londra abia la 9 iulie²⁹.

Așadar, este interesant de știut și care era imaginea lui Tudor Vladimirescu în optica opiniei publice din celelalte țări europene, formată prin intermediul știrilor inserate în presa vremii. La Londra astfel de știri le aflăm în ziare ca: „The Times“, „Morning Chronicle“, „The Public Ledger“, „Courier“, la Paris în „Le Moniteur universel“, „La Constitutionnel“, „La Gazette de France“, „Le Courrier“, la Viena prin „Osterreichischer Beobachter“, la Napoli prin „Giornale del regno delle due Sicilie“, la Genova prin „Gazetta di Genova“, la Augsburg prin „La Gazette universelle“, la Torino prin „Gazetta piemontese“, la Lemberg prin „Gazette de Lemberg etc.

În ziarele vieneze, Tudor Vladimirescu apare la începutul mișcării revoluționare ca un *aarecare* boier, care se ridică în fruntea unui număr de 8000 oameni, fără nici un motiv; apoi, la începutul lunii martie 1821, este denumit „Conducător de briganzi“, care în fruntea cîtorva mii de oameni a ocupat Oltenia, care s-a proclamat „generalisim“³⁰. Spre sfîrșitul lunii martie se aflase la Viena că această răscoală, care nu fusese luată în serios de autoritățile austriace, începe acum să devină o problemă europeană, de vreme ce ea era strîns legată de răscoala grecilor care urmăreau să scape de sub stăpînirea Imperiului otoman. La 29 martie în fine se știe la Viena și la 8 aprilie la Paris că Tudor servise mai înainte ca voluntar în armata

²⁹ Vezi „Le Moniteur universel“, între 12 martie și 9 iulie 1821.

³⁰ „Le Moniteur universel“, 23 martie, 4 aprilie 1821; vezi știri din ziare din Viena la D. Zaharia, *Două documente din arhivele italiene despre mișcarea revoluționară de la 1821*, în *Revista Arhivelor*, 2/1970, p. 605—615.

rusă cu grad de ofițer, că rășcoala sa nu era îndreptată împotriva puterii suzerane, ci numai contra boicrilor și a venalității slujbașilor țării³¹.

În aceeași vreme la Londra, ziarul „The Times” era de asemenea în posesia unor știri similare. Numai ziarul englez „The Public Ledger” din 10 aprilie 1821 îl prezintă pe Tudor în mod cu totul defavorabil, și anume, ca pe un șef de briganzi, deși, printre altele, același ziar arăta că Tudor Vladimirescu străbate întreaga Țară Românească, în fruntea ostașilor săi devotați, purtând titlul de „campion al libertății” (The Champion of Justice)³².

Și ziarele din Germania erau bine informate, la începutul lui aprilie despre izbucnirea și mersul rășcoalei conduse de Tudor Vladimirescu. Astfel, pe baza unor scrisori particulare publicate în presa din Augsburg, se sublinia situația extrem de serioasă din Țările Române provocată de mișcarea revoluționară condusă de Tudor și care obligase două mari puteri europene ca Austria și Rusia să ia măsuri imediate la frontiera lor cu aceste țări³³.

În multe din aceste ziare se constată o vreme lipsa știrilor privind planurile politice și militare ale lui Tudor Vladimirescu. O afirmă ziare din Franța ca „Le Moniteur universel” sau din Anglia ca „The Times”, dar aceasta înainte de a fi publicate primele proclamații ale conducătorului de panduri din Oltenia. Cu toate cercetările făcute pînă acum nu am putut afla reprodușă în aceste ziare, proclamația de la Padeș, deși se știe că ea a circulat în traducere, în corespondența autorităților austriace și ruse³⁴.

Prima proclamație a lui Tudor, pe care o aflăm tradusă în limba franceză și publicată în „Le Moniteur universel”, este aceea dată la Bolintin, la 16 martie, înainte ca Adunarea Norodului să intre în București. Ea a fost reprodușă aproape în întregime, fără modificări esențiale; numai într-un loc traducătorul a contopit două fraze într-una, fără însă a schimba ceva din sensul lor³⁵.

După această dată ziarele europene, printre care și „Giornale del regno delle due Sicilie”, încep să-l arate pe Tudor ca pe un rășculat împotriva orînduieilor nedrepte din țara sa, rășcoala sa fiind pe deplin justificată, ca și aceea a grecilor eteriști condusă de prințul Alexandru Ipsilanti, despre care informațiile — începînd din luna aprilie — par a fi din ce în ce mai

³¹ „Le Moniteur universel”, 8 aprilie 1821.

³² „The Public Ledger”, 10 aprilie 1821; „The Times”, 2 aprilie 1821.

³³ „Le Moniteur universel”, 13 aprilie 1821; „The Times”, 1 mai 1821; „Giornale del regno delle due Sicilie”, 28 iunie 1821.

³⁴ Doc. Hurmuzachi, vol. XX, p. 542.

³⁵ „Le Moniteur universel”, 7 mai 1821.

numeroase. Astfel „The Public Ledger“ din Londra arată la 9 mai 1821 că Tudor Vladimirescu a fost silit (has been urged) să se răscoale din cauza abuzurilor unui guvern și a tiranilor mărunți ai provinciei (the petty tyrants of the province), motivele sale fiind asemănătoare cu acelea care au provocat răscoala țărănilor din Anglia din 1381 sub conducerea lui Wat Tyler (we cannot give a better description of Theodore's insurrection than by comparing it with that which Tyler headed)³⁶. Asemănarea cu mișcările sociale din Anglia o aflăm de altfel și la Ștefan Scarlat Dăscălescu care îl consideră pe fostul comandir de panduri ca pe un „Cromwell al țării noastre“³⁷. Bineînțeles că o astfel de comparație nu reflectă adevăratul conținut al mișcării revoluționare din 1821, ci, mai ales, nivelul de cunoștințe în domeniul istoriei europene al celui care o face. Totuși, ea trebuie reținută ca o comparație sugestivă și totodată interesantă.

Astfel de comparații cu personalități de nivel european mai aflăm și la alți contemporani ca F. G. Laurençon și Mihai Cioranu. Primul de exemplu declară că Tudor Vladimirescu este un „nou Tommaso Aniello“³⁸, referindu-se prin aceasta la cunoscutul conducător al răscoalei populare din Napoli din 1647, ucis în împrejurări dramatice chiar de ai săi. Celălalt, comentînd trădarea fostului „domn Tudor“ de către căpitanii săi, care l-au arestat și l-au predat eteriaștilor pentru a-l judeca și executa, încheie acest capitol cu următoarele cuvinte: „Prin vînzarea mareșalilor a căzut chiar Napoleon cel Mare la Waterloo. Și tot prin vînzare se zice că a căzut și Șamil, șeful circazienilor care se luptase 30 de ani, pentru libertatea lor...“³⁹.

Nu trebuie neglijat nici faptul că în rîndul țărănilor din Transilvania, Tudor Vladimirescu era numit „crăișor“, așa cum cu cîteva decenii mai înainte îl numiseră pe Horea⁴⁰, și că autoritățile militare și civile austriace vedeau în fostul sluger, cînd un „nou Horea“, cînd un *carbonar*, mișcarea sa fiind organizată și condusă în „stilul carbonarilor“⁴¹. De asemenea, impresia care i-a făcut-o mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu, l-a determinat pe comisarul provincial din districtul Brașov, Emeric Szenthal, să-l compare pe Tudor cu *Doja*, care prin proclamațiile sale a reușit „să aprindă mintea neocaptă a țărănilor“⁴².

³⁶ „The Public Ledger“, 9 mai 1821.

³⁷ N. Iorga, *Un cugetător politic ...*, p. 51.

³⁸ F. G. Laurençon, *op. cit.*, p.115.

³⁹ N. Iorga, *Izvoarele contemporane ...*, p. 269.

⁴⁰ *Doc. Hurmuzachi*, serie nouă, vol. III, p. 58, 63, 67, 176.

⁴¹ *DIR, Răscoala din 1821*, vol. I, p. 353; *Doc. Hurmuzachi*, serie nouă, vol. III, p. 68, 229.

⁴² *Doc. Hurmuzachi*, serie nouă, vol. II, p. 128.

În fine, trebuie reținută acea apreciere, a mai multora dintre contemporanii acelor vremi, potrivit căreia conducătorul mișcării revoluționare din 1821 ar fi reușit „mai ușor în acțiunea sa ajungînd chiar domn al Țării Românești, dacă nu ar fi intervenit trădarea și uciderea sa. O spun totodată F. G. Laurençon, Thomas Gordon, I. P. Liprandi. „Înclin să cred — mărturisește F. G. Laurençon — că fără catastrofa nemiloasă care-i curmă zilele așa de repede el și-ar fi atins scopul și... ar fi fost poate mai fericit și ar fi domnit în Țara Românească“⁴³.

La un secol și jumătate de la aceste evenimente, privind în jurul nostru la transformările pe care le-a suferit societatea românească din vremea lui Tudor Vladimirescu pînă în epoca de față, credem că putem ușor să găsim unul din izvoarele acestor înnoiri. Istoricii care au studiat mișcarea revoluționară din 1821 au supus unei profunde analize proclamațiile lui Tudor adresate poporului prin care acesta era chemat la luptă împotriva boierilor, ca și corespondența sa cu autonitățile din marile puteri vecine Țării Românești cu diferiți boieri și colaboratori apropiați de-ai săi etc., pentru a surprinde în ele elementele de bază ale ideologiei sale revoluționare, larg răspîndită în vremea sa în numeroase țări europene unde aveau loc mișcări revoluționare similare. Din aceste materiale rezultă că pe ideile de libertate personală, de egalitate socială și fraternitate se sprijineau principalele reforme pe care Tudor Vladimirescu le promisese poporului răsculat. Adreșîndu-se cu epitetul de „fraților“, el populariza în rîndul maselor ridicate la luptă, ideile de egalitate socială și de fraternitate, iar prin promisiunea făcută în vederea lichidării sarcinilor feudale, ideea de libertate personală și economică totodată. O lectură mai atentă a acestor proclamații prin înțelegerea lexicului limbii române la nivelul ideilor filozofice care circula atunci prin toată Europa cîmpă 1789, ne dă în parte și cheia programului revoluționar preconizat de Tudor Vladimirescu. Pentru el „norodul“ este „poporul“, „toată obștea“ este „țara“, „domnii“ sînt „principii suverani“, „Adunarea Norodului“ este „Adunarea Populară“, „droptatea“ o constituie „drepturile“, „patriotul“ este „prietenul patriei“, „neamul“ este „națiunea“, „cel de neam bun“ este „conducătorul poporului“ etc.

⁴³ F. G. Laurençon, *op. cit.*, p. 115; E. Virtosu, *Despre Tudor Vladimirescu*, București, 1947, p. 106; DIR, *Răscoala din 1821*, vol. V, p. 271.

Niciodată în lucrările publicate pînă în prezent relativ la mișcarea revoluționară din 1821 nu s-a menționat vreo vorbă despre intenția lui Tudor Vladimirescu de a da Țării Românești o constituție, așa cum o reclamau carbonarii din Italia și revoluționarii din Germania și Spania. Ea este surprinsă totuși într-o proclamație a lui Tudor Vladimirescu, apărută în limba franceză în ziarul „Le Moniteur universel” din 7 mai 1821, unde expresia de „orînduială bună” din textul original românesc este tradusă prin cuvîntul „constituție” (constitution)⁴⁴. Am putea spune totuși că este o simplă ipoteză sau greșeală inerentă de traducere, dacă în alt izvor istoric tot din acea vreme n-am întîlni aceeași idee exprimată altfel. Ne referim la însemnările lui F. G. Laurençon, martor ocular al acestor evenimente, care afirmă că Tudor „ar fi vrut să dea un fel de *Chartă* poporului român dacă ar fi reușit în acțiunea sa”⁴⁵. În fine, o altă dovadă că Tudor Vladimirescu preconiza o orînduire social-economică nouă, o constituie declarația consulului general rus, Alexandru Pini, care într-un raport oficial afirmă că „poporul încurajat de succesele inițiale ale mișcării sale (adică a lui Tudor Vladimirescu — C.Ș.) va aștepta fără îndoială, să i se restituie tot ceea ce-i fusese jefuit și e îndoielnic, dacă boienii îi vor satisface această revendicare; cert este însă faptul că și pentru viitor poporul va dori instituirea *unei orînduiei mai temeinice pentru a i se asigura proprietatea*”⁴⁶ (sublinierea noastră — C.Ș.). Ori, în acea vreme ideea de garantarea proprietății era foarte actuală în programul mișcărilor revoluționare cu caracter burghez și care preconizau elaborarea unei constituții.

Existența ideii de *Constituție* și de *Chartă* în concepția politică a lui Tudor Vladimirescu nu deschide noi perspective pentru înțelegerea pregătirii sale revoluționare a programului politic pe care intenționa să-l dea masele răscolate, în ipoteza că acțiunea sa ar fi fost dusă la bun sfîrșit. Ideea de *Chartă* ca un contract social între puterea suverană și masele largi populare — potrivit definiției lui J. J. Rousseau — era foarte actuală în acea vreme în Franța și în Anglia, iar lupta pentru obținerea unei *constituții*, era obiectivul suprem al poporului italian și spaniol aflat în plină revoluție. Tudor Vladimirescu care cutreierase prin Imperiul austriac, care citea presa vremii plină de știri din toată Europa și din America, era convins că victoria definitivă a acțiunii sale nu se putea încheia decât tot prin elaborarea contractului social între popor și conducerea suverană, adică domnie.

⁴⁴ „Le Moniteur universel”, 7 mai 1821.

⁴⁵ F. G. Laurençon, *op. cit.*, p. 115.

⁴⁶ *DIR, Răscoala din 1821*, vol. I, p. 271.

Azi, la un secol și jumătate de la aceste evenimente ne dăm seama că idealurile sale și programul său politic pentru care a luptat și a pierit ca un erou s-a îndeplinit în zilele noastre. Vechiul program de luptă al lui Tudor Vladimirescu, preluat din mers de elementele cele mai înaintate ale societății românești și îmbogățit pe parcurs, avea să aducă poporului nostru, prin împlinirea lui, mai întâi câștigarea independenței de stat, apoi desăvârșirea unității statale și, în zilele generației noastre, definitivă eliberare socială atât de mult visată de masele populare însuflețite de proclamația de la Padeș.

TUDOR VLADIMIRESCU AUS DER SICHT SEINER ZEITGENOSSEN

(ZUSAMMENFASSUNG)

In dieser Arbeit schildert der Verfasser den Führer der revolutionären Bewegung von 1821, Tudor Vladimirescu, wie er von seinen Zeitgenossen gesehen wurde. Er bringt zahlreiche Zeugnisse betreffend die Persönlichkeit Tudor Vladimirescus, sowie seine politischen, militärischen und diplomatischen Fähigkeiten, wie sie von verschiedenen näheren Bekannten dargestellt werden. Der Verfasser schildert auch die Art und Weise, wie die öffentliche Meinung die Rolle Tudor Vladimirescus während der revolutionären Ereignisse des Jahres 1821 einschätzte.